

Working Women's Strategies When Exposure to Role Strain

Sayedeh Zohre Bozorgnezhad Shayadeh¹, Maysam Musai^{2*},
Sayed Reza Moini³

1. PhD Candidate, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad university, Tehran, Iran.

2. Professor, Department of Social Planning, Faculty of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, University of Tehran. Tehran, Iran.

3. Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad university, Tehran, Iran.

Citation: Bozorgnezhad Shayadeh, S. Z., Musai, M., & Moini, S. R. (2021). Working women's strategies when exposure to role strain. *Journal of Woman and Culture*, 12(48), 27-37.

DOR: 20.1001.1.20088426.1400.12.48.3.8

ARTICLE INFO

Received: 20.12.2020

Accepted: 14.04.2021

Corresponding Author:

Maysam Musai

Email:

mousaei1967@yahoo.com

Keywords:

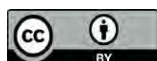
Strategies

Working women

Role strain

Abstract

The aim of present research was to study working women's strategies when exposure to role strain. Study population were all working married female in Babol city. Purposive sampling method was used, so according to research qualitative method, theoretical saturation method was performed for subject's number. 18 participants were selected for qualitative analysis. Study design was qualitative of the content analysis type. Data were gathered by field and library methods. Then data were collected by semi-structured interview with working women and were analyzed by theoretical coding method using MAXQDA software based on theories of social role and work-family conflict. Concepts and categories were obtained from participants and their significant statements. In another word, deductive reasoning was performed for content analysis. So that, in some part according to theoretical sensitivity, important concepts were extracted and denominated. Then, by summarizing technique, the basic topics were determined based on common aspects. Results showed that women adopt strategies such as denial or concealment of role strain, adaptability, physical and mental empowerment, planning, use of service centers, decrease traditional and social roles when exposure to role strain.

Extended Abstract

Introduction: Following the industrial revolution of the eighteenth century in the western developed countries, there were advances in industrialization in Europe and as a result of changes in the way of life and the functioning of the family and, in particular, in the aftermath of World War II and the urgent need for female labor in the economies of the countries involved; gradually, the conditions for wider women's socio-economic participation were provided in a new form at the community level, to the point that today, the level of women's economic activity is one of the indicators of the development of countries in the world. International organizations have concluded that the development of women's employment has a positive and direct impact on many activities in different countries and leads to economic development and job opportunities, and on the other hand can improve the social and cultural situation and the health of women and their families. But problems have also arisen for them, as the norms of the modern world call for women to participate more socially, to be more present in society, and to cooperate more actively in the economic field, while traditions call and invite them to the preservation of the family. In the meantime, how to play traditional roles and coordinate them with modern roles has caused conflict in life and many problems have arisen for them. Role strain is one of this considerable problems. In this situation, working women are wandering between their traditional and modern roles expectations and as a result they seriously experience "role strain" phenomenon in their life. Regarding the arisen problems, the recent research intended to study working women's strategies when exposure to role strain.

Method: Present research is based on qualitative research method and content analysis method. Data were collected by deep observation and semi-structured interviews among working mothers of Babol city. Purposive sampling method was performed. 18 participants were selected for qualitative analysis. Researcher obtained theoretical saturation after 18 interviews. Interview time was 60-90 minutes. All interviews were recorded completely and then participant's words were extracted exactly. During data analysis phase, data were analyzed by MAXQDA 10 software and open coding technique. then concepts and topics were extracted from significant dialogue and statement. In another words, content analysis type is deductive reasoning. It means that, in some parts, important concepts were extracted and denominated according to theoretical sensitivity. Then, basic topics were created by means of summarizing technique according to their common concepts. In other parts, concepts and topics were extracted and denominated by means of data from text.

Results: Based on performed analysis of coding, following topics were extracted: physical and mental empowerment, adaptability, decrease professional and social roles, obtain economic independence, decrease traditional roles and housewifery, planning for all, denial of role strain, hope for decreasing strain in future, reduce fertility, move and relocate, remove personal time were strategies that research participants mentioned.

Conclusions: Based on the analysis in coding, several categories include; physical and mental empowerment, adaptation, planning, personal time, reduced fertility, relocation,

etc. were some of the strategies mentioned by the participants of the present study. About the role strain denial strategy; During the interview, a number of participants stated that they did not feel any pressure at all. But as the interview deepened, it was discovered that these women were also feeling the strains of the roles. They mentioned things like being physically and mentally unfavorable, and also tending to be part-time or to apply for their severance pay. This set of strategies makes it clear that for some reason they are trying to hide the strains of the role. The most important reason for this denial was the lack of support from the spouse. Because they believed that if they expressed pressure, their wives would tell them to quit, and women did not want that. In a deeper answer to why these women hide the pressure of the role, following the theory of rational choice, the conclusion is that the status quo is ultimately in their favor. Whether when the main motivation is financial need or when other motivations are involved in their employment. Another strategy stated by almost all women was that if they reached a certain level financially, they would start an independent business. This strategy reflects the desire of women to become entrepreneurs and gain economic independence, which they like to move towards economic independence by reducing the pressure of administrative work. Reducing traditional roles and housekeeping were also mentioned as other strategies; which reduces anxiety and stress in their family life. The next solution is to hope that the situation will improve in the future. Other important achievements of the research include: There was a relationship between education and income with the choice of solutions. So that the higher the level of education and income of the participants, the more choice was to increase physical fitness, reduce traditional roles and housekeeping, and increase the desire for economic independence. Also, there was a relationship between age and work experience of individuals with the degree of adaptation to the conditions, so that the older the age and work experience, the more the expression of the role strain and the less tolerance it had.

Author Contributions: Sayedeh Zohre Bozorgnezhad Shayadeh: contributed in general framework planning, content editing and analysis, article submission. Dr. Maysam Musai: corresponding author, collaborated in planning the general framework and concluding. Dr. Reza Moini: consulting in content design and analysis All authors discussed the results, reviewed and approved the final version of the manuscript. The present article is an excerpt from the doctoral dissertation of Sayedeh Zohre Bozorgnezhad Shayadeh from the Islamic Azad University, Central Tehran Branch, with the guidance of Dr. Meysam Mosaei and the advice of Dr. Seyed Reza Moeini.

Acknowledgments: The authors thank all the individuals who helped us with this research.

Conflicts of Interest: The authors declared there is no conflicts of interest in this article.

Funding: This article did not receive any financial support.

راهکارهای زنان شاغل در مواجهه با فشار نقش

سبیده زهره بزرگ نژاد شیاده^۱، میثم موسایی^۲، سیدرضا معینی^۳

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استاد گروه برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳. استاد گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی راهکارهای زنان شاغل در مواجهه با فشار نقش می‌باشد. جامعه پژوهش شامل کلیه زنان متأهل شاغل شهر بابل بودند. روش نمونه‌گیری هدفمند بود که با توجه به کیفی بودن روش پژوهش از روش اشباع نظری برای تعداد آزمودنی‌ها استفاده شد. در این پژوهش تعداد ۱۸ شرکت‌کننده برای تحلیل کیفی انتخاب شدند. طرح پژوهش کیفی از نوع تحلیل محتوا بود. گردآوری اطلاعات با استفاده از روش کتابخانه‌ای و میدانی انجام گرفت. سپس اطلاعات از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با زنان شاغل جمع‌آوری و به روش کدگذاری نظری و با استفاده از نرم افزار MAXQDA 10 بر اساس نظریه‌های نقش اجتماعی و تعارض کار و خانواده تحلیل شدند. مفاهیم و مقولات از شرکت‌کنندگان و عبارات‌های معنادار آنان پدیدار شد. به بیان دیگر: تحلیل محتوا از نوع قیاسی-استقرایی انجام گرفت؛ بدین صورت که در برخی قسمت‌ها، با توجه به حساسیت نظری، مفاهیم مهم استخراج و نام‌گذاری شدند. سپس با استفاده از تکنیک تلخیص، برحسب وجوه اشتراک مفاهیم، مقولات اساسی مشخص شدند. یافته‌ها نشان داد که زنان راهکارهایی چون: انکار یا کتمان فشار نقش، سازگاری، توانمندسازی جسمی و روحی، برنامه‌ریزی کردن، استفاده از مراکز خدماتی، کاهش نقش‌های سنتی و اجتماعی را در مواجهه با فشار نقش برمی‌گزینند.

کلیدواژه‌گان: راهکارها، فشار نقش، زنان شاغل

مقدمه

به دنبال انقلاب صنعتی سده‌ی هجدهم در کشورهای توسعه‌یافته‌ی غربی، با پیشرفت‌هایی که در زمینه‌ی صنعتی شدن در اروپا پدید آمد و در نتیجه‌ی تحولاتی که در شیوه‌ی معیشت و کارکرد خانواده حاصل شد، و به‌ویژه، پس از جنگ جهانی دوم و نیاز مبرمی که در اقتصاد کشورهای درگیر به نیروی کار زنان ایجاد شد، به تدریج شرایط مشارکت اقتصادی-اجتماعی گسترده‌تر زنان در قالبی نو در سطح جامعه فراهم شد تا جایی که امروزه، میزان فعالیت اقتصادی زنان جزء شاخص‌های توسعه‌یافتگی کشورهای جهان به حساب می‌آید و

سازمان‌های بین‌المللی به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه‌ی اشتغال زنان تأثیر مثبت و مستقیمی در بسیاری از فعالیت‌های مختلف کشورها داشته و سبب توسعه‌ی اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی می‌شود و از طرف دیگر می‌تواند سبب بهبود وضعیت اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی زنان و خانواده‌های آنان شود (Ahmadniya, 2006) و بر کیفیت زندگی کاری زنان شاغل بیافزاید (Saadi, Budlaie, Kooshki Jahromi, Kenarroodi & Shojaee, 2021).

علاوه بر این امروزه به دلیل مسائل و مشکلات اقتصادی و تورم، نیاز خانواده‌ها به دو بازوی نان آور، جدی و حیاتی شده است. به طوری که ضرورت اشتغال زنان، جایگاه سنت‌های ضد اشتغال زن را گرفته و آن‌ها را کمرنگ کرده است و باعث حضور روزافزون زنان در عرصه اشتغال و درآمدزایی شده است. اما مسائل و مشکلاتی نیز برای آنان به وجود آمده است، چرا که هنجارهای دنیای متجدد زنان را به مشارکت اجتماعی و حضور هر چه بیشتر در جامعه و همکاری فعال در زمینه اقتصادی فرامی‌خواند در حالی که سنت‌ها، آن‌ها را به سوی حفظ ارکان خانواده دعوت می‌کنند و در این میان، چگونگی ایفای نقش‌های سنتی و هماهنگی آن‌ها با نقش‌های مدرن باعث ایجاد تضاد در زندگی و به وجود آمدن مسائل و مشکلات فراوانی برای آن‌ها شده است. پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام شده است که هر یک بخش‌هایی از این مشکلات را بیان می‌کنند. Abbott & Wallace (2000, Translated by Najm Araghi, 2008) به ترک بازار کار توسط زنان شاغلی اشاره می‌کنند که کودکان خردسال دارند یا دوران بارداری و زایمان را سپری می‌کنند. گرچه با تخصیص امکاناتی چند، ترک بازار توسط این زنان روز به روز کمتر می‌شود، اما به علت مسئولیت‌های خانگی هم‌چنان شمار مادرانی که شغل تمام وقت دائمی دارند بسیار اندک است. این امر به طور کلی تعارض کار و خانواده را نشان می‌دهد. هم‌چنان که برخی محققین نیز در تحقیقات خود به این امر دست یافتند که بین انجام نقش‌های خانگی و شغلی زنان تعارض وجود دارد (Giddens, 1997, Translated by Sabori, 2007; Tavasoli, 2003).

از جمله چشم‌گیرترین مشکلات حاصل از این تعارض‌ها برای زنان شاغل، پدیده فشار نقش (role strain) است، در این شرایط زنان شاغل، میان انتظارهای نقش‌های سنتی و مدرن خود سرگردانند و در نتیجه پدیده "فشار نقش" را به صورت جدی در زندگی خود تجربه می‌کنند. حتی اگر زن در بیرون خانه کار کند سنگین‌ترین وظایف مربوط به کار خانه را بر دوش دارد و شوهرش در کار خانه به او یاری نمی‌رساند.

Hussain (2008) در خارج از ایران و Raftgar Khaled (2006) و Maghsodi & Bostan (2004) در ایران نیز در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسید که زنان، بار اصلی مسئولیت کار خانگی، داری و... را به دوش می‌کشند و در کنار آن در خارج از خانه نیز کار می‌کنند.

هم‌چنین Del Boca, Locatelli & Pasqua (2000) در پژوهش خود دریافتند که رابطه‌ی منفی بین اشتغال زنان و تعدد دفعات باروری وجود دارد. Bloom, Canning, Fink & Finlay (2007) نیز به یافته مشابهی دست یافتند و Mousaei, Mehregan & Rezaie (2010) مشخص کرد رابطه معکوسی بین تعداد فرزندان و اشتغال زنان می‌باشد. به بیان دیگر، با افزایش اشتغال زنان و حضور بیشتر آنان در عرصه‌های اقتصادی، تمایل به تعدد دفعات باروری را تا حدودی کاهش می‌دهد. البته این نکته دلایل مختلف و متعددی نیز دارد که یکی از دلایل جانبی آن می‌تواند مشغله کاری زنان باشد.

در مورد تأثیر اشتغال و سلامت زنان Ghazinezhad & Soleymani (2016) نیز به این نتیجه رسید که اشتغال بر کیفیت زندگی زنان به خصوص در حیطه‌های روانی تأثیر دارد. این تأثیر می‌تواند هم مثبت باشد و هم منفی. اشتغال زنان باعث افزایش شناخت نسبت به خود، که یکی از پایه‌های عمده‌ی سلامت روان است، و نیز افزایش منابع ایجاد احساس رضایت و دریافت پاداش می‌شود، زنان شاغل بدین وسیله امکان انجام فعالیت‌های مقبول و ارزشمند اجتماعی را که سبب افزایش عزت نفس است پیدا می‌کنند و هم‌چنین این دسته از زنان در سلامت عمومی، رضایت زندگی و اعتماد به نفس نمرات بالاتر و در ناامیدی، عدم امنیت و اضطراب نمرات پایین‌تری

به‌دست‌آورده‌اند (Khosravi & Khaghanifard, 2007).

با توجه به مطالب ارائه شده، مطالعه حاضر، با استفاده از روش کیفی سعی در شناختی عمیق از زندگی این دسته از زنان دارد تا شرایط زندگی بهتری برای آنها فراهم شود. براین اساس بنابه تجربه زیسته و مشاهده فشار نقش‌های مختلف در زندگی زنان شاغل، چگونگی مواجهه‌شدن با این فشار از زبان خود زنان بررسی می‌شود. در همین راستا هدف پژوهش حاضر بررسی راهکارهای زنان شاغل در مواجهه با فشار نقش می‌باشد.

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

طرح پژوهش کیفی است. جامعه پژوهش شامل کلیه زنان متأهل شاغل شهر بابل بودند. روش نمونه‌گیری هدفمند، که با توجه به کیفی بودن پژوهش از روش اشباع نظری استفاده شد. در این تحقیق تعداد ۱۸ شرکت‌کننده برای تحلیل کیفی انتخاب شدند.

روش اجرا

در پژوهش حاضر از رویکرد کیفی تحلیل محتوا استفاده شد. تحلیل محتوای کیفی، روشی است که با استفاده از رویکرد کیفی و با به‌کارگیری فنون مختلف، به تحلیل نظام‌مند متون حاصل از مصاحبه‌ها، یادداشت‌های روزانه، مشاهده‌ها و یا اسناد می‌پردازد (Hariri, 2006). اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA 10 و تکنیک کدگذاری باز، تجزیه و تحلیل شدند و مفاهیم و مقولات از صحبت‌ها و عبارات‌های معنادار پدیدار شدند. به بیان دیگر؛ تحلیل محتوا از نوع قیاسی-استقرایی (Krippendorff, 2004, Translated by Naini, 2004) بود؛ یعنی، در برخی قسمت‌ها، با توجه به حساسیت نظری، مفاهیم مهم استخراج و نام‌گذاری شدند. سپس با استفاده از تکنیک تلخیص، برحسب وجوه اشتراک مفاهیم، مقولات اساسی مشخص شدند. در برخی قسمت‌ها نیز با استفاده از داده‌های برخاسته از متن، مفاهیم و مقولات استخراج و نام‌گذاری شدند. اعتبار پژوهش نیز با استفاده از تأیید ناظران و متخصصان حوزه روش کیفی انجام گرفت. بدین ترتیب که در سه مرحله تبدیل داده‌های صوتی به داده‌های متنی، استخراج مفاهیم از داده‌های متنی و نیز کشف مقولات با استفاده از مجموعه مفاهیم همواره از دیدگاه‌های استادان استفاده و تغییرات مورد نیاز اعمال شد.

ابزار سنجش

در این پژوهش اطلاعات به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شد. جهت گردآوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و ادبیات تحقیق از منابع کتابخانه‌ای، مقالات، کتاب‌های مورد نیاز و نیز شبکه جهانی اطلاعات استفاده شد و به منظور جمع‌آوری داده‌ها، اطلاعات و شناسایی راهکارهای مناسب کاهش فشار نقش زنان شاغل از تکنیک مشاهده‌های عمیق و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. سؤالات مصاحبه بر اساس ادبیات مرتبط با موضوع پژوهش و نظر متخصصان تدوین شدند.

یافته‌ها

یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های عمیق

منظور از راهکارها، استراتژی‌هایی هستند که زنان در مقابل با فشار نقشی که متحمل می‌شوند در پیش می‌گیرند تا بتوانند شرایطی را که در آن قرار گرفته‌اند را بهتر اداره و کنترل نمایند. در ادامه مفاهیمی که در قالب راهکارهای زنان شاغل در مواجهه با فشار نقش استخراج شده است گزارش می‌شود:

Table 1.
Strategies for working women

ردیف	مقوله اصلی	مقوله فرعی	جملات شاهد
۱	توانمندسازی جسمی و روحی	ورزش	- سعی می‌کنم از محل کار تا خونه رو پیاده بیاوم تا برام ورزش شه، از بس یه جا میشینم پاهام خشک شه.
		ارتباطات اجتماعی سرگرم شدن	- با همکارا هفته‌ای یه دفعه می‌ریم استخر شنا خیلی کمک می‌کنه که درد دستم خوب شه. اونم چارتا کلوم دور از کار با هم حرف می‌زنیم دلمون باز میشه... بیشتر در مورد رئیس غیبت می‌کنیم.
۲	سازگاری	تحمل کردن	- دخترم دم‌پخته باید تحمل کنم و ادامه بدم نمی‌تونم جهاز براش نگیرم که. - حتما قسمت من این بود که زندگیم اینجوری باشه باید همیشه تو سختی باشم، خداروشکر سالم هستم و تا جایی که بتونم ادامه میدم، بچه‌هام نیاز دارن که من کار کنم.
		نیمه‌وقت شدن	- یه کم از قسط خونمون مونده، تموم که شد حتما به صورت پاره وقت کار می‌کنم، دوست ندارم این همه خودمو درگیر کنم.
۳	کاهش نقش‌های شغلی و اجتماعی	بازخرید کردن	- ای کاش حقوق فعلی ما رو با در نظر گرفتن شرایط زنان متأهل می‌دادن، مثلاً ماها که هم مادر هستیم و هم شاغل پاره‌وقت کار کنیم. - دیگه احساس می‌کنم که کم آوردم دارم به بازنشنسنگی فکر می‌کنم.
		بازنشستگی پیش‌از‌موعد و	
۴	استقلال اقتصادی	خوداشتغالی	- آرزو دارم یه روزی گلخونه بزنم و گل و گیاه پرورش بدمو چار نفرو سرکار ببرم.
		کارآفرینی	- اولین پولی که دستم بیاد حتما خودم آرایشگاه می‌زنم و رییس خودم میشم.
۵	کاهش نقش‌های سننی و خانه‌داری	استفاده از سازمان‌های خدماتی	- اکثراً برای مهمونی‌های بزرگ از آشپزخونه غذا سفارش میدم، خدا حفظشون کنه کلی کمک میشن که مهمونی‌ها بخوبی پیش برن. - اگه مه‌د نبود که من نمی‌تونستم سر کار برم، پویارو از ۳ سالگی بردم مه‌د، خیلی هم راضی‌ام.
		استفاده از مه‌د کودک	
۶	برنامه‌ریزی برای همه امورات	برنامه‌ریزی	- اگه برنامه‌ریزی نداشتم که نمی‌تونستم با شرایط کارمندی دوتا بچه بزرگ کنم که - اگه برنامه‌ریزی نداشتم باشم به هیچ کدوم از کارام نمی‌رسم، یه دفترچه دارم که همه کارامو توش لیست می‌کنم.
۷	کتمان فشار نقش	انکار فشار نقش	- خودم این راه را انتخاب کردم، فشاری نیست، انتخابه خودمه، خیلی هم خوشحالم. - خدا بهم توانایی داده که اصلاً به این چیزا فکر نمی‌کنم خوب مگه چیکار می‌کنم از صب تا ظهر سرکارم آمدم هم یه آشپزی و رفتو روی خونه دیگه.... اصلا فشاری نیست.
۸	امید به کاهش فشار در آینده	بزرگتر شدن بچه‌ها	- هرچی بچه‌ها بزرگتر بشن، کار منم راحت میشه، خودشون کارهاشونو میرسن و به من هم اینقدر فشار نمیاد، کمک حالم میشن.
		بهبتر شدن اوضاع اقتصادی	- پناه بر خدا، ان شاء... اوضاع مملکت بهتر میشه، کار و بار ما هم رونق پیدا می‌کنه و همه چی خوب میشه، امیدت به خدا باشه. - به نظر هر چی جلوتر می‌ریم اوضاع زنان بهتر میشه، قدیما خیلی بدتر بود الان زن و شوهر با هم سر کار میرن و مردها هم بیشتر زنا رو درک میکنن و کمک حالشون هستن.
	ارتقاء فرهنگی و اجتماعی در برابر اشتغال زنان		

۹	کاهش باروری	کاهش تمایل به افزایش تعداد فرزندان	بیایم، - بچه دوست دارم اما واقعاً خودم شرایطشو ندارم که به بچه دیگه - وای بچه چیه... تازه راحت شدم، دخترم بزرگ شد و یه کم کمک حالم شده... باز بچه؟! اصلاً دیگه بچه نمی‌خوام، نمیدونید چقدر سخته که هم کار کنی و هم بچه کوچیک داشته باشی...
۱۰	نقل مکان کردن	کاهش فاصله خانه تا محل کار	- اولاً خیلی سخت‌تر بود چون تقریباً یک ساعت تو راه بودم اما از وقتی امدیوم نزدیک ادارمون، اوضاع بهتر شد و زمان بیشتری برام می‌مونه.
۱۱	حذف اوقات شخصی	کاهش و حذف ارتباطات اجتماعی کاهش یا حذف اوقات فراغت شخصی	- ولله من یکی که واقعاً وقت آرایشگاه رفتن هم ندارم... حتی حمام رو هم هل هلکی و تند تند به دوش میگیرم چه برسه به اوقات فراغت. - یاد دوران مجردیم افتادم، چقدر با دوستامون با هم مهمونی میرفتیم، بیرون می‌رفتیم، سینما، پارک... اما الان واقعاً وقت ندارم حتی گاهی به دوستام به تلفن کنم... هی یادش بخیر...

طبق جدول ۱ مقوله‌های اصلی راهکارهای زنان شاغل در ذیل گزارش شده است:

- توانمندسازی جسمی و روحی: ورزش کردن، ارتباطات اجتماعی و سرگرم شدن، اولین استراتژی بود که زنان به کار می‌گیرند تا هم سلامت جسمی‌شان را به دست آورند و هم روحیه خودشان را تقویت کنند. هم چنین ورزش‌های جمعی باعث افزایش توان آن‌ها می‌شود تا بتوانند بهتر و پرنرژی‌تر به ایفای نقش خود بپردازند.
- سازگاری: استراتژی دیگری که زنان در مواجهه با فشار نقش به کار می‌گیرند، تحمل وضع موجود و سازگار شدن با شرایط است. بیاناتی چون باید؛ "تحمل کرد، شرایط همینه که هست، برا همه همینجوری و...." بیان از سازگاری با وضع موجود است که از سوی زنان مورد مطالعه بیان شده است.
- کاهش نقش‌های شغلی و اجتماعی: نیمه‌وقت شدن، باز خرید، بازنشستگی پیش از موعد و حتی استعفا و.... از جمله راهکارهایی است که زنان بدان اشاره داشتند، در این بین تغییر وضعیت شغل تمام وقت به نیمه وقت راهکاری بود که اکثریت مشارکت کنندگان بیان می‌کردند.
- کسب استقلال اقتصادی: تمایل به خوداشتغالی و کارآفرینی، از جمله دیگر راهکارها بوده است. تمایل زنان مورد مطالعه به کسب و کار مستقل که در آن خود دست به کارآفرینی بزنند و به عبارتی خود رییس خود باشند به کرات بیان شده است.
- کاهش نقش‌های سنتی و خانه‌داری: استفاده از سازمان‌های خدماتی، استراتژی دیگری که زنان مورد مطالعه برای کم کردن فشار نقش وارده بر خود در نظر می‌گرفتند. استفاده از سازمان‌های خدمات‌رسانی مثل؛ نظافت منزل، آشپزی، نگهداری از کودکان و مهدکودک‌ها و....
- برنامه‌ریزی برای همه امور: راهکار بعدی که زنان در مقابل فشار نقش پیش می‌گرفتند، استراتژی برنامه‌ریزی از قبل بوده است. به طوری که تمامی مشارکت کنندگان به این راهکار اشاره داشتند که کارهایمان را از قبل برنامه‌ریزی می‌کنیم یا از روز قبل انجام می‌دهیم.
- کتمان فشار نقش: از دیگر استراتژی‌هایی که زنان مورد مطالعه در پیش می‌گرفتند، کتمان و انکار فشار نقشی بوده که متحمل می‌شدند.
- امید به کاهش فشار در آینده: از دیگر راهکارهای مواجهه با فشار نقش امید به بهتر شدن اوضاع در آینده بوده است، مثل امید به؛ بزرگتر شدن بچه‌ها، بهتر شدن اوضاع اقتصادی و ارتقاء فرهنگی و اجتماعی در برابر اشتغال زنان و....
- کاهش تمایل به افزایش تعداد فرزندان: تاحدودی کاهش باروری و کاهش تقریبی تمایل به فرزندآوری مجدد نیز از دیگر راهکارهایی بود که مادران شاغل بدان اشاره داشته‌اند.

- نقل مکان کردن: کاهش فاصله خانه تا محل کار از دیگر راهکارهایی بود که مادران شاغل برای کاهش فشار نقش انتخاب می کردند. برخی از مشارکت کنندگان به نزدیکی محل کارشان نقل مکان کردند.
- حذف اوقات شخصی: از جمله راهکارهای دیگری که مشارکت کنندگان تحقیق حاضر بدان اشاره داشته‌اند راهکار از وقت شخصی زدن بوده است. آن‌ها بیان داشتند که ارتباطات اجتماعی یا اوقات فراغت شخصی‌شان را کاهش می دهند یا حذف می کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس تحلیل صورت گرفته در کدگذاری، چند مقوله شامل؛ توانمندسازی جسمی و روحی، سازگاری، برنامه‌ریزی، از وقت شخصی زدن، کاهش تمایل به افزایش جمعیت خانواده، نقل مکان کردن، انکار فشار نقش و... از راهکارهایی بود که مشارکت کنندگان پژوهش حاضر بدان اشاره داشته‌اند. تحقیق حاضر همسو با تحقیقات پیشین، به این مهم دست یافته است که؛ زنان شاغل بطور کلی فشار نقش را در زندگی خود تجربه می کنند (Maghsodi & Bostan (2004), Rastgar Khaled (2006), Hussain (2008), Tavasoli (2003), Giddens (1997) و کاهش تقریبی تمایل به افزایش تعداد فرزندان در خانواده (Mousaei & et.al (2010), Bloom & et.al (2007), Del Boca & et.al (2000) و هم‌چنین، اشتغال تمام وقت، تأثیرات منفی بر سلامت جسمی و روحی‌شان دارد و آن‌ها تمایل به نیمه‌وقت شدن و ترک بازار کار دارند (Abbott & Wallace (2000), Ghazinezhad & Soleymani (2016). از جمله مقوله‌ی بعدی مورد توجه در پژوهش حاضر، راهکار انکار فشار نقش بود؛ در جریان مصاحبه، تعدادی از مشارکت کنندگان بیان می کردند که اصلاً فشاری را حس نمی کنند. اما با عمیق شدن مصاحبه کشف شد که این دسته از زنان نیز فشار نقش‌ها را احساس می کنند. به طوری که مواردی چون نامطلوب بودن حالت جسمی و روحی را اشاره می کردند و نیز تمایل به نیمه‌وقت شدن یا تمایل به بازخريد کردن خود داشتند. این دسته راهکارها روشن می کند که آن‌ها بنا به عللی سعی می کنند فشار نقش را کتمان کنند. مهم‌ترین علت این انکار، عدم حمایت و پشتیبانی همسر بود. چرا که اعتقاد داشتند که اگر اظهار بر فشار نقش کنند همسرانشان می گویند از کار دست بکشید و زنان این امر را نمی خواستند.

در پاسخی عمیق‌تر به این امر که چرا این دسته از زنان فشار نقش را کتمان می کنند، پیرو نظریه انتخاب عقلانی (Tavasoli, 2000). این نتیجه حاصل می شود که در نهایت وضع موجود به نفع آن‌ها است. چه زمانی که انگیزه اصلی نیاز مالی باشد، چه زمانی که سایر انگیزه‌ها در اشتغال آن‌ها دخیل باشند. در شرایط نیاز مالی زن با وجود فشار نقش، نیاز و احتیاجات مالی خود و خانواده‌اش را برطرف می کند و در سایر امور زن به خواسته‌ها و آرزوهایش جامعه عمل می پوشاند. به عنوان مثال در جواب این سؤال که آیا با همسران در مورد فشار نقش‌هایی که بر شما وارد می شود صحبت می کنید؟ اکثراً پاسخ دادند نه... دلیلش را هم اکثراً عدم درک و هم‌دلی همسرشان اعلام کردند. راهکار تمایل به نیمه‌وقت شدن؛ وزنه سنگینی در اظهارات زنان مورد مطالعه داشت. به طوری که همگی به اتفاق بدان اشاره داشتند. به بیان دیگر، آنان تمایل داشتند، کار فعلی با مسئول‌های کمتر و در محدوده زمانی کمتر آسیبی به روند معمولی زندگی آن‌ها نمی زند و اگر موفق به این کار شوند ادامه زندگی برایشان خوشایند خواهد بود و فشار نقش از بین رفته یا حداقل کاهش می یابد.

راهبرد دیگر بیان شده که تقریباً تمامی زنان بدان اشاره داشتند، این بود که اگر از نظر مالی به حدی برسند، حتماً دست به شروع کاری مستقل می زنند. این راهکار تمایل زنان به کار آفرینی و کسب استقلال اقتصادی را بازگو می کند که آنان دوست دارند با کم کردن فشار کارهای اداری به سمت استقلال اقتصادی پیش روند. هم‌چنین کم کردن نقش‌های سنتی و خانه‌داری از دیگر راهبردهای بیان شده بود. که باعث کاهش نگرانی و استرس در زندگی خانوادگی‌شان می شود. راهکار مورد توجه بعدی امید به بهتر شدن اوضاع در آینده است.

از دستاوردهای مهم دیگر پژوهش، می‌توان به این امر اشاره کرد که؛ بین تحصیلات و درآمد با انتخاب راهکارها، رابطه وجود دارد. به طوری که هر چه سطح تحصیلات و درآمد مشارکت‌کنندگان بالاتر بود، انتخاب راهکار افزایش توانمندی جسمی، کاهش دادن نقش‌های سنتی و خانه‌داری و تمایل به استقلال اقتصادی بیشتر بود. و نیز بین سن و سابقه کار افراد با میزان سازگاری با شرایط نیز رابطه وجود داشت به طوری که هر چه سن و سابقه کار بیشتر می‌شد اظهار بر وجود فشار نقش و کم‌شدن توان تحمل آن نیز بیشتر می‌شد.

سهم‌مشارکت نویسندگان: سیده زهره بزرگ‌نژاد شیاده، طراحی چارچوب کلی، تدوین محتوا و تحلیل مطالب، ارسال و اصلاحات مقاله، میثم موسایی: همکاری در طراحی چارچوب کلی و نتیجه‌گیری و بررسی نهایی، نویسنده مسئول؛ سید رضا معینی، مشاوره در طراحی و تحلیل مطالب. همه نویسندگان نسخه‌نهایی مقاله را مورد بررسی قرار داده و تأیید نموده‌اند. مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری سیده زهره بزرگ‌نژاد شیاده از دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، با راهنمایی دکتر میثم موسایی و مشاوره دکتر سید رضا معینی می‌باشد.

سپاسگزاری: نویسندگان مراتب تشکر خود را از همه کسانی که با نقد و مشورت در تکمیل این پژوهش مؤثر بوده‌اند، اعلام می‌دارند.

تعارض منافع: در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

منابع مالی: این مقاله از حمایت مالی برخوردار نبوده است.

References

- Abbott, P. & Wallace, C. (2000). *An introduction to sociology: feminist perspectives*. Translated by Manizhe Najm Araghi (2008). Tehran: Ney Publications. [Persian]
- Ahmadniya, Sh. (2006). The effects of employment on women's health. *Journal of Social Welfare*, 3(12), 158-179. [Persian] <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=5171>
- Bloom, D., Canning, D., Fink, G., & Finlay, J. E. (2007). *Fertility, female labor force participation, and the demographic dividend*. Cambridge: National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w13583/w13583.pdf
- Del Boca, D., Locatelli, M., & Pasqua, S. (2000). Employment decisions of married women: evidence and explanations. *Journal of Labour*, 14(1), 35-52. https://econpapers.repec.org/article/blalabour/v_3a14_3ay_3a2000_3ai_3a1_3ap_3a35-52.htm
- Ghazinezhad, M., & Soleymani, H. (2016). The relationship between employment and women's social health. *Journal of Women in Development and Politics*, 14(3), 273-288. [Persian] DOI: [10.22059/JWDP.2016.60051](https://doi.org/10.22059/JWDP.2016.60051)
- Giddens, A. (1997). *Sociology*. Translated by Manochehr Sabori (2007). Tehran: Ney. [Persian]
- Hariri, N. (2006). *Principles and methods of qualitative research*. Tehran: Azad University Press. [Persian]
- Hussain, I. (2008). *Problems of working women in karachi, pakistan*. United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing. <https://www.amazon.com/Problems-Working-Women-Karachi-Pakistan/>

dp/1847189164.

- Khosravi, Z., & Khaghanifard, M. (2007). Investigating the factors related to mental health of working women in Tehran. *Journal of Women Studies*, 8(1), 27-44. [Persian] <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=70579>
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: an introduction to its methology*. Translated by Hoshang Naini (2004). Tehran: Ney [Persian] <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/711526>
- Maghsodi, S., & Bostan, Z. (2004). Investigating the problems arising from the simultaneous home and social roles of working women in Kerman. *Journal of Socio-Psychological Studies of Women*, 2(5), 129-150. [Persian] <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=8126>
- Mousaei, M., Mehregan, N., & Rezaie, R. A. (2010). Fertility rate and women's participation in the labor fors. *Journal of Women in Development and Politics*, 8(2), 55-68. [Persian] <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=106432>
- Rastgar Khaled, A. (2006). Women's employment and the need to control the pressures of domestic work. *Journal of Knowledge Behavior*, 13(19), 33-52. [Persian] <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=91870>
- Saadi, M. R., Budlaie, H., Kooshki Jahromi, A. R., Kenarroodi, M. H., & Shojaee, M. (2021). Female employees' perspectives on quality of work life (case study: kish island civil, water, services firm). *Journal of Women and Culture*, 12(46), 19-29. [Persian] http://jwc.iauahvaz.ac.ir/article_680253.html
- Tavasoli, Gh. (2000). *Sociological theories*. Tehran: Samt. [Persian]
- Tavasoli, Gh. (2003). Is it possible to reconcile a woman's work at home with work outside?. *Journal of Women Studies*, 1(2), 3-26. [Persian] https://jwsps.alzahra.ac.ir/article_1247.html